

Özgürlük, adalet ve barış gibi, insan onuruna yaraşır bir şekilde beraber yaşayabilmenin şartlarını oluşturan değerleri vurgulamaya itiraz eden yok gibidir. Meselelere o değerlerin penceresinden bakmaya da.

Ama dünya hâlâ o değerler ekseninde dönmüyor. Bu da bize, entelektüel alanda bu değerleri doğru anlamaya ve doğru içeriklendirmeye ilişkin bir ödev yüklüyor. Eğer bunu yapamazsak, yaşadığımız dünyada insanların çoğunu özgürlük adına totaliter bir rejimi veya barış adına haklardan feragati savunurken bulabiliriz. Bu değerler adına tam da onların korumayı amaçladığı hakların tahrip edildiğini görebiliriz. Tıpkı bugün özellikle dış politikada devletlerin yaptığı gibi.

Değerleri kavramsal olarak doğru tanımlamak, teorik olarak doğru içeriklendirmek ve entelektüel alanda iyi savunmak önemlidir. Ama onları pratikte de savunmayı başarmak gerekir.

Liberal Düşünce Dergisi, 82. Sayısında da bu kaygılarla sizinle buluşuyor.

Bu sayıda Adnan Küçük de ilk yer verdiğimiz “1924 Anayasasında Temel Hak ve Hürriyetler” başlıklı makalesinde, hak ve hürriyetlerin anayasal metinlerde düzenlenmiş olunmasının, onların etkin bir şekilde teminat altına alınabilmesi için yeterli bir yol olmadığını ifade ediyor.

Hakan Şahin ise “İslam iktisadı” adı altında sosyalist ve kolektivist tezleri dile getiren yaklaşımı bir atölye çalışmasında somutlaşan yargıları da katarak eleştiriyor.

Salih Zeki Haklı ise Ethem Menemencioğlu başlıklı makalesinde, Tek Parti döneminin felsefi ve fikri olarak sığ ama resmi söylemin taşıyıcısı olması dolayısıyla ön plana çıkarılmış olan figürlerinin gölgesinde kalan önemli isimlerden birini gecikmiş de olsa fikir dünyamızın gündemine taşıyor.

Bu sayıda ayrıca İstanbul Medipol Üniversitesi bünyesindeki Medipolis Araştırma Merkezi tarafından düzenlenen Türkiye’de Yaşayan Arap Ülkelere Akademiye Sorunları ve Çözüm Önerileri Çalıştayı” raporuna da yer veriyoruz.

Yine bu sayıda yer verdiğimiz diğer bir rapor da Liberal Düşünce Topluluğu’nda Arda Akçiçek tarafından kaleme alınan “Alevi Açılımında Çözüm Odaklanmak: Reform Adımlarına İlişkin Öneriler ve Yol Haritası” başlıklı çalışma.

Hayek’in fikri mirası çerçevesinde yer verdiğimiz Emily Skarbek’in “Bireycilik Hakkında Hayek’in Bize Öğrettikleri, Doğrular ve Yanlışlar”ı da liberal teoriye dair tartışmalara katkı sağlayabilecek ilgi çekici bir metni ifade ediyor.

Bu sayıda yer verdiğimiz diğer makaleleri de ilgiyle okumanız dileğiyle.

Bekir Berat Özipek
Editör

1924 Anayasasında Temel Hak ve Hürriyetler*

Adnan Küçük

Yrd. Doç Dr. | Kırıkkale Üniversitesi, Hukuk Fakültesi Öğretim Üyesi

Öz

1924 Anayasasında, 1921 Anayasasından farklı olarak temel hak ve hürriyetlere ilişkin düzenlemelere de yer verilmiştir. Bu anayasada kişi hak ve hürriyetleri İnsan ve Vatandaş Hakları Beyannamesinden de esinlenilerek Anayasanın, Beşinci Faslında “Türklerin Hukuk-u Âmmesi” başlığı altında düzenlenmiştir. Bu faslında sosyal ve ekonomik haklara yer verilmemiştir. 1924 Anayasası, kişi hak ve hürriyetlerine ilişkin yer verdiği düzenlemeler itibarıyla klasik anlayışı yansıtmakta ve “tabîî hukukçu”, “liberal” ve “bireyci” esaslara dayalı demokratik düzen için aşağı yukarı uygun bir çerçeve sağlamaktadır. Ayrıca bu Anayasada kişi hak ve hürriyetlerinin yasama tasarruflarına karşı teminat altına alınmasını öngören hükme de yer verilmiştir. 1924 Anayasasında temel hak ve hürriyetlerle alakalı bu parlak hükümler, o dönemdeki hak ve hürriyetlere ilişkin politikaların yansıtılması bakımından yeterli olmamaktadır. Yasama organının Anayasal yetkilerine dayanarak çıkarmış olduğu kanunî düzenlemelerle ortaya çıkan uygulamalar, hiç de Anayasada ifadesini bulan liberal bireyci temele dayalı demokratik hak ve hürriyetler anlayışına uygun olmamıştır. Özellikle bu dönemde gerçekleştirilen kanunî düzenleme ve uygulamalar neticesinde, Anayasanın bu temel felsefesinden önemli nispette sapmalar ortaya çıkmıştır. Bu tür uygulamalar da, kişi hak ve hürriyetlerinin anayasada düzenlenmesinin tek başına teminat sağlamaya yeterli olmadığını; kanuni düzenleme ve uygulamaların da son derece önemli olduğunu ortaya koymaktadır. Bu makalede, Anayasanın temel felsefesinden uzaklaşmaya sebep olan sapmalarla, bu sapmalara esas teşkil eden temel dinamiklere de yer verilecektir. Bu dönemde gerçekleştirilen kanunî düzenleme ve uygulamalarla, onların arkasında belirleyici konumda olan temel dinamikler bilinmeksizin, bu Anayasada yer alan hak ve hürriyetlere ilişkin yapılacak değerlendirmeler eksik ve yanıltıcı olacaktır.

Anahtar Kelimeler: 1924 Anayasası, temel hak ve hürriyetler, din ve vicdan hürriyeti, siyasi partiler, ifade hürriyeti, Lâiklik.

Fundamental Rights and Liberties in 1924 Constitution of Turkey

Abstract

In 1924 Constitution of Turkish Republic, there are various amendments regarding fundamental rights and liberties different than 1921 Constitution. In this Constitution, personal rights and freedoms are addressed under the Fifth Chapter titled “Public Law of Turks” being inspired by the Declaration of Human and Civic Rights. In this chapter, social and economic rights were not covered. The coverage in 1924 Constitution reflects the classical percepti-

* Bu makale hakem denetiminden geçmiştir.